

Zpracování výjimečných situací

Jazyky bez ovladačů výjimek

výskyt výjimky způsobí přenesení výpočtu do operačního systému.

Ten vypíše zprávu a ukončí program.

Jazyky s ovladačem výjimek

programy mohou zachytávat některé situace, provést náhradní akci a pokračovat ve výpočtu

Def.

Výjimečná situace je neobvyklou událostí (chybovou či nechybovou), která je detekovatelná hardwarem či softwarem a vyžaduje speciální zpracování.

Druhy výjimek:

-vestavěné

-uživatelské

Výjimka vzniká, nastane-li s ní asociovaná událost.

Speciální zpracování vyžadované po detekci výjimky se nazývá zpracováním výjimky. Programová jednotka, která je provádí se nazývá ovladačem výjimky (exception handler).

Zpracování výjimečných situací

Co je třeba ujasnit při použití mechanismu zpracování výjimek:

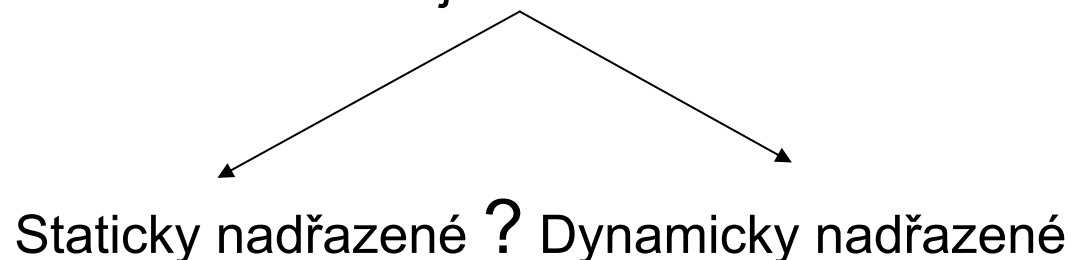
- jak a kde specifikovat ovladače a v jakém rozsahu působí?**
- jak je výskyt výjimky (volání výjimky) propojeno s ovladačem?**
- kde pokračuje výpočet poté, co ovladač výjimky skončí činnost?**
- jak specifikovat uživatelské výjimky?**
- mohou být vestavěné výjimky explicitně vyvolány?**
- jsou hardwarem detekovatelné chyby chápány jako výjimky které lze ošetřit?**
- jsou zavedeny vestavěné výjimky?**
- lze výjimky potlačit a jak?**

Zpracování výjimečných situací

- ✓ Jak se zpracovává výjimečná situace? = Šíření (propagace) výjimky
- ✓ Kde pokračovat ve výpočtu po výjimce?
  - ? Za příkazem co ji způsobil
  - ? Za programovou jednotkou kde výjimka vznikla
  - ? Ukončit výpočet

V sekvenci příkazů zpracování výjimky může být použit příkaz pro předání výjimky do nadřazené jednotky.

Není-li v programové části kde vznikla výjimka → hledat ovladač v nadřazené jednotce

Vznik výjimky

je v programové jednotce ovladač pro tuto výjimku?

ano

zpracování výjimky

pokračování výpočtu za progr.jednotkou s výjimkou

ne

je touto jednotkou hlavní program?

ne

předání výjimky do ?nadřazené? jednotky

ano

zpracování výjimky systémem (ukončení programu)

Zpracování výjimečných situací

Poprvé zavedeny v PL s tvarem ovladače:

ON jméno výjimky BEGIN ...END;

-výjimky jsou dynamicky vázány k naposledy provedenému ON příkazu (zhoršuje čitelnost).

-mechanismus výjimek je nejednotný. Některé výjimky vrací řízení do příkazu, který způsobil výjimku, jiné ukončují program. Některé jsou implicitně povoleny (je možné je zakázat), jiné implicitně zakázány a musí se povolit. Uživatelské výjimky mohou přenášet řízení na libovolné místo programu označené návěštím.

-uživatelské výjimky se definují konstrukcí

DCL CONDITION jméno

-vestavěné **ZERODIVIDE, SUBSCRIPTRANGE, ENDFILE, ...** (celkem 22)

-výjimky lze explicitně vyvolat příkazem **SIGNAL CONDITION (jméno)**

př. **ON SUBSCRIPTRANGE /* ovladac */ BEGIN ... END; ...**

(NOOVERFLOW): BEGIN ... END; /*vypnutí kontroly pretečení */

(SUBSCRIPTRANGE): BEGIN ... END; /*zapnutí kontroly indexu*/

Zpracování výjimečných situací v C++

Klíčová slova **try, catch, throw**

Tvar ovladače:

```
try {  
    //programový text, ve kterém vzniká výjimka  
}  
catch (formální parametr) {  
    //příkazy ovladače  
}  
...  
catch (formální parametr) {  
    --příkazy ovladače  
}
```

-catch je jméno všech ovladačů, rozlišují se formálním parametrem. Nemusí jím být proměnná, může jím být jméno typu. Form. parametr lze použít k přenosu informace do ovladače. catch(...) chytá všechny výjimky.

Zpracování výjimečných situací v C++

-výjimky jsou vyvolávány pouze explicitně příkazem

`throw [výraz];` `//[ ]` jsou metasymbolem

-typ výrazu určuje, který příslušný ovladač použít, což není příliš informativní

-`throw` bez operandu se může vyskytnout jen v ovladači, způsobí pak znovuvyvolání výjimky a její zpracování ve vyšší úrovni

-neošetřené výjimky se propagují do místa volání funkce, ve které výjimka vznikla. Propagace může pokračovat až do funkce `main`. Pokud ani tam není ovladač nalezen, program je ukončen.

-po provedení příkazů ovladače je řízení přeneseno na příkaz za posledním z ovladačů (z nichž jeden zpracoval výjimku)

-všechny výjimky jsou uživatelské, hardwarem detekovatelné výjimky nemá, což je škoda.

Zpracování výjimečných situací v C++

př. 1VyjimkaC.CPP

```
#include <iostream.h>
void Ftest(int fi)
{
    cout << "jsem v Ftest:" << fi << "\n";
    if (fi) throw fi;
}
int main()
{
    cout << "start\n";
    try {
        cout << "jsem v try \n";
        Ftest(0);
        Ftest(1);
        Ftest(2);
    }
    catch (int i)
    {
        cout << "zachycena hodnota:" << i << "\n";
    }
    cout << "konec";
    return 0;
}
```


Zpracování výjimečných situací - Java

-založeno na C++, s ohledem na OOP paradigma

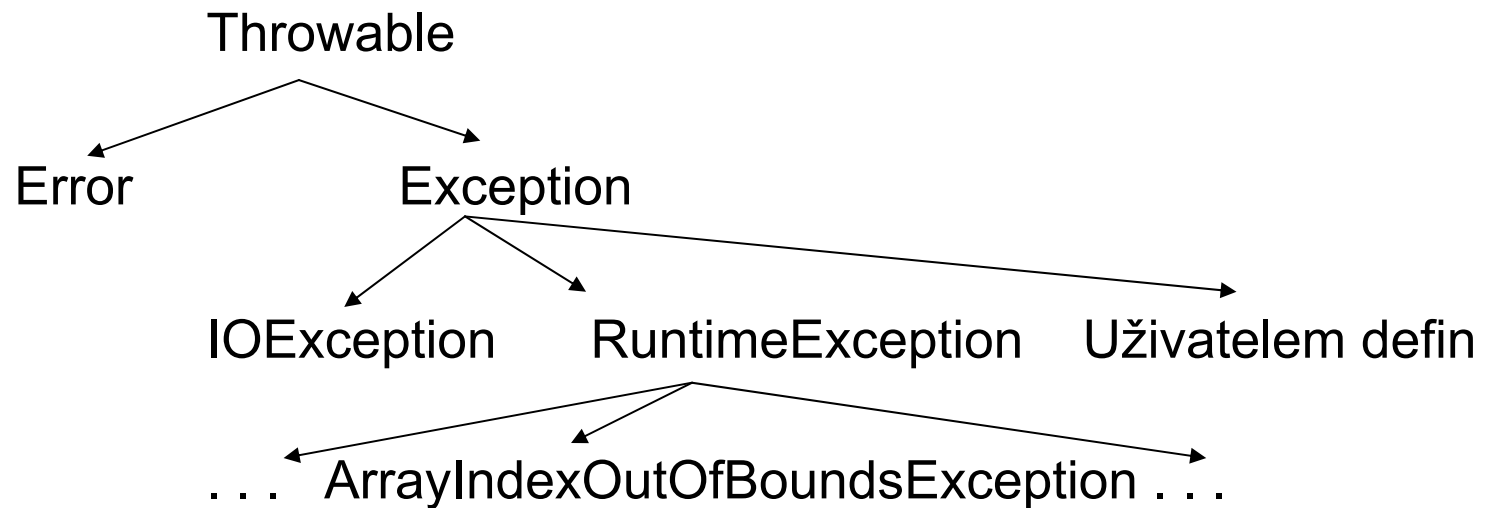
try, catch throw
navíc má finally, throws

-všechny výjimky jsou objekty tříd, které jsou potomky třídy Throwable

-knihovna Javy obsahuje dvě podtřídy Throwable

1. Error výjimky této třídy jsou vyvolávány Java interpretem (např. při přetečení haldy), jejich zpracování nepřísluší uživateli.
2. Exception uživatelské výjimky jsou obvykle jejími potomky. Má dvě předdefinované podtřídy:
IOException
RuntimeException

Zpracování výjimečných situací - Java

Třída Error: Chyby vzniklé v JVM, na které uživatel nemůže reagovat
Např. OutOfMemoryError

Třída Exception Program by měl zpracovávat tyto výjimky

IOException Chyby při vstp/výstupních operacích

-RuntimeException reprezentují různé časté chyby (např. jejím potomkem definovaným v java.util je ArrayIndexOutOfBoundsException).

Zpracování výjimečných situací - Java

-catch musí mít parametr. Tyto parametry musí být potomky třídy Throwable
Parametr určuje jaké výjimky bude catch zachytávat

-try klauzule je stejná jako v C++

-throw slouží jako v C++ k vyvolávání výjimek. Může být použit spolu s operátorem new k vytvoření objektu

např.

```
class MyException extends Exception {
    public MyException() { }
    public MyException(String message) {
        super(message); //posila zpravu predkovi = Exception
    }
}
```

Ize ji manuálně vyvolat

```
throw new MyException;
```

Zpracování výjimečných situací - Java

nebo vytvořit instanci příkazem

```
MyException mE = new MyException( );
```

a použít ji příkazem

```
throw mE;
```

Konstruktor s parametrem message lze použít příkazem

```
throw new MyException("zprava o chybe");
```

-výjimka je zachycena prvním ovladačem, který má parametr stejné třídy jako parametr **throw** příkazu, nebo je potomkem stejné třídy.

-není-li nalezen ovladač pro příslušnou konstrukci **try**, hledá se v nejbližším obepínajícím **try**, nenajde-li se v celé metodě, hledá se v jednotce, která metodu vyvolala ... až do main. Pokud ani tam není, program je ukončen.

Zpracování výjimečných situací - Java

- výjimky třídy Error a RuntimeException se nazývají unchecked (nekontrolované) exception. Programátor je nemusí ošetřit. Ostatní jsou checked exception.
- checked exceptions (kontrolované, typicky jsou to IOException), které metoda vyvolává, musí:
  - buď mít v metodě uvedený ovladač,
  - nebo být uvedeny v tzv. seznamu **throws**.
- seznam throws je součástí hlavičky metody. Např.
void jmenoMetody( ) throws IOException { ...}
- metoda, která volá metodu citující kontrolovanou výjimku ve své throws klauzuli, má tři možnosti jak s výjimkou naložit:
  1. zachytit ji a zpracovat ve svém ovladači catch,
  2. zachytit ji a pak vyvolat jinou výjimku ze svého seznamu throws,
  3. deklarovat ji ve svém throws seznamu a víc se oni nestarat.

Zpracování výjimečných situací - Java

Příklad 2java zachycení dělení nulou

```
public class Vyjimka
{
    public static void main (String [ ] args )
    {
        int [ ] numer = {2, 4, 8, 16, 32};
        int [ ] d = {2, 1, 0, 4, 8};
        for (int i = 0; i<numer.length; i++)
        {
            try {
                System.out.println
                (
                    numer[i] / d[i]
                );
            }
            catch (ArithmeticException exc)
            {
                System.out.println("nelze delit nulou");
            }
        }
    }
}
```

Zpracování výjimečných situací - Java

Příklad 3java zachycení překročení rozsahu mezí pole

```
class VyjimkaDemo {
    public static void main(String args[]) {
        int nums[] = new int[4];

        try {
            System.out.println("Před generovanim vyjimky");

            // Generuj index out-of-bounds vyjimku
            nums[7] = 10;
            System.out.println("nedostupna cast");
        }
        catch (ArrayIndexOutOfBoundsException exc) {
            // zachyceni vyjimky
            System.out.println("Index mimo meze");
        }
        System.out.println("Za catch prikazem");
    }
}
```

```

// př. 4Java Výjimka může být generována jednou metodou a zachytávána jinou
class ExcTest {
    // Generuj výjimku.
    static void genException() {
        int nums[] = new int[4];
        System.out.println("Před generováním výjimky");
        // generuj index mimo meze výjimku
        nums[7] = 10;
        System.out.println("nedosazitelne");
    }
}

class Vyjimka2 {
    public static void main(String args[]) {
        try {
            ExcTest.genException();
        }
        catch (ArrayIndexOutOfBoundsException exc) {
            // zachycení výjimky
            System.out.println("Index mimo meze");
        }
        System.out.println("Za catch příkazem");
    }
}

```


-pro možnost provést "úklid" bez ohledu co se stane v příkazech konstrukce try, je zavedena klauzule finally tvaru:

finally { příkazy úklidu }

-uvádí se za klauzulemi catch a její příkazy se provedou bez ohledu zda výjimka v throw vznikla/nevznikla, byla/nebyla ošetřena některým catch, či bude propagována.

-Konstrukce try bez uvedení catch může být následována klauzulí finally.

Má význam, obsahuje-li složený příkaz buď break nebo continue nebo return příkaz.

Např.

```
try {  
    for (index = 0; index < 100; index++) {  
        ...  
        if (...) {  
            return;  
        } /** end of if  
    } /** end of try clause  
    finally {  
        ...  
    } /** end of try construct
```

Klauzule finally bude provedena bez ohledu zda cyklus končí vyčerpáním, nebo příkazem return.

//Př. 5Java Použití finally.

```
class UzijFinally {  
    public static void genException(int what) {  
        int t;  
        int nums[] = new int[2];  
  
        System.out.println("Dostal " + what);  
        try {  
            switch(what) {  
                case 0:  
                    t = 10 / what; // generuje div-by-zero error  
                    break;  
                case 1:  
                    nums[4] = 4; // generuje array index error.  
                    break;  
                case 2:  
                    return; // návrat z try bloku  
            }  
        }  
    }  
}
```

```

catch (ArithmeticException exc) {
    // catch the exception
    System.out.println("Nelze dělit nulou");
    return; // return from catch
}
catch (ArrayIndexOutOfBoundsException exc) {
    // catch the exception
    System.out.println("Nenalezen prvek");
}
finally {
    System.out.println("Konec try.");
}
}
}

```

```

class VyjimkasFinally {
    public static void main(String args[]) {

        for(int i=0; i < 3; i++) {
            UzijFinally.genException(i);
            System.out.println();
        }
    }
}

```

Zpracování výjimečných situací - Java

Supertřídy a podtřídy výjimek

Klauzule catch pro nadtřídou se vztahuje také na všechny její podtřídy.

Tzn. `catch ( TypVyjimky objektVyjimky )`
zachytí jak výjimky typu `TypVyjimky` tak i výjimky všech jejích podtříd

Důsledek: Chcete-li zachytit vyjimku podtřídy, musíte její catch uvést dříve než catch její nadtřídy. Opačný zápis catch by způsobil nedosažitelný kód.

Př. 51Java

```

class SubVyjimka {
    public static void main(String args[]) {
        // citatelu je vic nez jmenovatelu
        int citat[] = { 4, 8, 16, 32, 64, 128, 256, 512 };
        int jmenov[] = { 2, 0, 4, 4, 0, 8 };

        for(int i=0; i<citat.length; i++) {
            try {
                System.out.println(citat[i] + " / " +
                    jmenov[i] + " je " +
                    citat[i]/jmenov[i]);
            }
            catch (ArrayIndexOutOfBoundsException exc) {
                // chytne vyjimku
                System.out.println("Neni dosti operandu");
            }
            catch (Throwable exc) {
                System.out.println("Nastala jakasi vyjimka");
            }
        }
    }
}

```

Zpracování výjimečných situací - Java

Vnořování bloků try

Do **try** bloku lze vnořit další **try** bloky

```
try { ...  
    try { ...  
    }  
        catch úsek1 programu  
...  
}  
    catch úsek2 programu
```

Výjimky z vnitřního try nezachycené v úseku1 budou propagovány do dynamicky nadřazené jednotky (úsek2)

Zpracování výjimečných situací - Java

Vyhození výjimky

Kromě automatického generování výjimky systémem Javy, lze výjimku generovat „manuálně“ programovým příkazem

throw objektVyjimka ;

kde objektVyjimka je instancí třídy odvozené z **Throwable**.

Př.52Java

// rucne vyhozena vyjimka

```
class Vyhozeni {  
    public static void main(String args[]) {  
        try {  
            System.out.println("Pred vyhozenim");  
            throw new ArithmeticException();  
        }  
        catch (ArithmeticException exc) {  
            System.out.println("Vyjimka chycena");  
        }  
        System.out.println("Za blokem try/catch");  
    }  
}
```

Zpracování výjimečných situací - Java

Opakované vyhození výjimky

Při zachycení v catch můžeme výjimku znovu vyhodit použitím příkazu throw v bloku catch. Je pak zachytávána opakovaně v dynamicky nadřazených jednotkách v souladu s pravidly propagace výjimek.

Poslouží to pro zpracování výjimečné situace po částech, každé z catch může mít jiné schopnosti.

Př.53Java


```
class Opakovane {
    public static void genException() {
        int citatel[] = { 4, 8, 16, 32, 64, 128, 256, 512 };
        int jmenovatel[] = { 2, 0, 4, 4, 0, 8 };
        for(int i=0; i<citatel.length; i++) {
            try {
                System.out.println(citatel[i] + " / " +
                    jmenovatel[i] + " je " +
                    citatel[i]/jmenovatel[i]);
            }
            catch (ArithmeticException e) {
                System.out.println("Deleni nulou");
            }
            catch (ArrayIndexOutOfBoundsException e) {
                System.out.println("Neni dosti operandu");
                throw e; //znovuvyhozeni vyjimky
            }
        }
    }
}
```

Zpracování výjimečných situací - Java

```
class OpakDemo {
    public static void main(String args[]) {
        try {
            Opakovane.genException();
        }
        catch(ArrayIndexOutOfBoundsException e) {
            // zachyceni po znovuvyhozeni
            System.out.println("Nastala chyba " +
                "program ukoncen");
        }
    }
}
//konec příkladu 53Java
```

Zpracování výjimečných situací - Java

Použití throws

- ✓ Některé výjimky, pokud je metoda nemůže zpracovat, musí vyjmenovat v throws seznamu, a tím jasně deklarovat, že je bude vyhazovat (propagovat) dál.
- ✓ Do seznamu throws není třeba uvádět výjimky odvozené z RuntimeException a z Error. Java předpokládá, že tyto výjimky může vyhazovat každá metoda. (tzv nekontrolované)
- ✓ Ostatní musí být v throws seznamu, jinak se program nepřeloží. Vynucuje tím např ošetření I/O operací (jsou kontrolované)

Př.54Java

Zpracování výjimečných situací - Java

```
class ThrowsDemo {
    public static char vypis(String s)
        throws java.io.IOException {
        System.out.print(s + ": ");
        return (char) System.in.read();
    }

    public static void main(String args[]) {
        char ch;
        try {
            ch = vypis("Napis pismeno");
        }
        catch(java.io.IOException e) {
            System.out.println("nastala I/O vyjimka");
            ch = ' ';
        }

        System.out.println("napsal jsi " + ch);
    }
}
```

Zpracování výjimečných situací - Java

Výjimky vytvořené programem

- ✓ Programátor může definovat vlastní výjimky jako podtřídy třídy Exception
- ✓ Exception nemá žádné vlastní metody, dědí ale metody svého rodiče Throwable.
Takže podtřídy Exception je také zdědí.

Př.55Java

```
class NecelociselnyPodil extends Exception {  
    int n;  int d;  
    NecelociselnyPodil(int i, int j) {  
        n = i;  d = j;  
    }  
    public String toString() {  
        return "Podil " + n + " / " + d + " neni celociselny ";  
    }  
}
```

Zpracování výjimečných situací - Java

```
class UzivVyjimka {  
    public static void main(String args[]) {  
        int citatel[] = { 4, 8, 15, 32, 64, 127, 256, 512 };  
        int jmenovatel[] = { 2, 0, 4, 4, 0, 8 };  
        for(int i=0; i<citatel.length; i++) {  
            try {  
                if((citatel[i]%jmenovatel[i]) != 0)  
                    throw new  
                        NecelociselnyPodil(citatel[i], jmenovatel[i]);  
                System.out.println(citatel[i] + " / " +  
                                    jmenovatel[i] + " je " +  
                                    citatel[i]/jmenovatel[i]);  
            }  
            catch (ArithmeticException e) {  
                System.out.println("Deleni nulou ");  
            }  
            catch (ArrayIndexOutOfBoundsException e) {  
                System.out.println("Neni dosti operandu ");  
            }  
            catch (NecelociselnyPodil e) {  
                System.out.println(e);  
            }  
        }  
    }  
}
```

Zpracování výjimečných situací - ADA

Předdefinované: **CONSTRAINT_ERROR**
                          NUMERIC_ERROR
                          STORAGE_ERROR
                          TASKING_ERROR
                          PROGRAM_ERROR

Syntax: **...**
                          begin
                                  příkazy
                          exception
                                  when výjimka1 => příkazy
                                  when výjimka2 => příkazy
  ...
                                  when výjimkaN => příkazy
                          end;
                          ...

Zpracování výjimečných situací - ADA

Výjimky lze potlačit pomocí pragma SUPPRESS (i selektivně) např.

declare

pragma SUPPRESS(RANGE_CHECK, M);

subtype MALE_INT is INTEGER range 1..2;

M, N: MALE_INT;

MIMO: INTEGER = 3;

begin

M := MIMO;   // nevznikne vyjimka

N := MIMO;   // vznikne vyjimka

...

end;

Jak nelze výjimku použít:

<<opakuj>>

...

exception ... => ... ; goto opakuj ;   // to se nepřeloží


```
Př. 6ADA Způsobí výjimku, není-li součin dvou čísel kladný
with TEXT_IO; use TEXT_IO;
procedure V is
function CHYBNA(I,J:INTEGER) return POSITIVE is
begin
return POSITIVE(I*J);
exception when CONSTRAINT_ERROR =>PUT_LINE("VYJIMKA");
return 1000;
end CHYBNA;
I,J:INTEGER;
package I_IO is new INTEGER_IO(INTEGER);
package P_IO is new INTEGER_IO(POSITIVE);
begin
loop
PUT_LINE("zadej dve integer cisla");
I_IO.GET(I);
I_IO.GET(J);
P_IO.PUT(CHYBNA(I,J));
NEW_LINE;
exit when I=J;
end loop;
end V;
```

```
package body STACK1 is
  --deklaracni cast
  STACK_SIZE: constant INTEGER := 1_000;
  STACK_ARRAY: array(1..STACK_SIZE) of STACK_ITEM;
  top: INTEGER range 0..STACK_SIZE;
  procedure PUSH(ITEM: STACK_ITEM) is
  begin
    if TOP = STACK_SIZE then raise STACK_OVERFLOW; end if;
    TOP := TOP + 1;
    STACK_ARRAY(TOP) := ITEM;
  end PUSH;
  function POP return STACK_ITEM is
  begin
    if TOP = 0 then raise STACK_UNDERFLOW; end if;
    TOP := TOP - 1;
    return STACK_ARRAY(TOP + 1);
  end POP;
begin  --inicializacni cast
  TOP := 0;
end STACK1;
```

Zpracování výjimečných situací - ADA

```
--hlavni program, vyuziva kompilacni jednotku STACK1
with STACK1,TEXT_IO; use STACK1,TEXT_IO;
procedure STACK1H is
  package STACK_IO is new INTEGER_IO(STACK_ITEM);
  use STACK_IO;
  X,Y: STACK_ITEM;
begin
  PUSH(5);
  X := 4;
  PUSH(X);
  PUT(POP); --vystup 4
  Y := POP; --vystup 5
  PUT(Y);
  NEW_LINE; // dalsi prikazy
exception
  when STACK_OVERFLOW => PUT_LINE("je plny") ;
  when STACK_UNDERFLOW => PUT_LINE("je prazdny") ;
  when others => PUT_LINE("jina zavada") ;
end STACK1H;
```